

ותערב לפניך עתירתנו

The following is recited within חזרת השי"ץ, the prayer leader's repetition of שמונה עשרה, in נוסח אשכנז, during תפלת מוסף of the שלש רגלים:

ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן. אנא, רחום, ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון עירך, וסדר העבודה לירושלים. ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות. ברוך אתה י-י, שאותך לבדך ביראה נעבוד.

Several questions can be asked about those lines: Why is the חתימת הברכה, the closing ברכה of the רצה, changed from המחזיר שכינתו לציון to שאותך לבדך ביראה? Why is the ברכה changed only during the repetition of שמונה עשרה? Is there any other moment during our prayer services when a חתימת הברכה is changed only during the prayer leader's repetition of שמונה עשרה?

The change in the text that comes before the ברכה; i.e. ותערב לפניך עתירתנו, etc. does not pose a problem since it is not unusual to add wording (for example: פיוטים) to ברכות during the repetition of שמונה עשרה. Furthermore, had the חתימת הברכה been changed for the silent שמונה עשרה as well, it would pose no more of a problem than the changes we make to the ברכות of שמונה עשרה during the עשרת ימי תשובה.

Let us add one more reason why this current practice in נוסח אשכנז is difficult to explain. A review of ancient סידורים discloses that in מנהג אשכנז, at first, the חתימת הברכה for the רצה of ברכה was changed from: המחזיר שכינתו לציון to שאותך לבדך ביראה נעבוד only on ראש השנה and יום כיפור and it was changed not only for the reader's repetition but for the silent שמונה עשרה as well:

מחזור ויטרי סימן שמז' – תפילות של ראש השנה:

ברוך אתה ה' . . . כי אתה א-להים אמת. ודברך מלכינו אמת וקיים לעד. ברוך אתה י-י מלך על הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון: רצה וכו'. ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן. אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים. ואתה ברחמים תחפוץ בנו ותרצינו. ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כמאז. ושם נעבדך כימי עולם וכשנים קדמוניות. ב"א י-י שאותך לבדך ביראה נעבוד:

מחזור ויטרי סימן שנא' – וזו היא תפילת ערבית שחרית ומנחה (ליום כיפור):
ברוך אתה ה' . . . כי אתה א-להים אמת ודברך מלכינו אמת וקיים לעד. ב"א י-י מלך מוחל

וסולה לעוונותינו ולעוונות עמך בית ישראל מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכיפורים: . . . רצה י-י א-להינו בעמך ישראל ובתפילתם והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים ואתה ברחמים תחפוץ בנים ותרצינו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כמאז. ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות ב"א י-י שאותך לבדך ביראה נעבוד.

Moreover, according to the מחזור ויטרי, the paragraph of כעולה was part of the ברכה of רצה even on weekdays while the חתימת הברכה remained:

מחזור ויטרי סימן פט'—רצה י-י א-להינו בעמך ישראל ובתפילתם והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ואתה ברחמים תחפוץ בנו ותרצינו. ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים ואתה ברחמים תחפוץ בנו ותרצינו. (כאן או' יעלה ויבא): ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כמאז בא"י המחזור שכינתו לציון:

נוסח רומניה is the only נוסח that continues to include some of the wording of the ברכה as presented by the מחזור ויטרי:

נוסח רומניה— רצה י-י א-להינו בעמך ישראל ובתפילתם שעה והשב עבודת כהנים לדביר ביתך ואשי ישראל בעבודתם ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת כל עמך בית ישראל בימנו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כמאז וכשנים קדמוניות בא"י המחזור שכינתו לציון:

From what source did the מחזור ויטרי borrow the wording of:

ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים?

Since מנהג ארץ ישראל contains many elements that originated in מנהג אשכנז, we should begin by testing the premise that the מחזור ויטרי borrowed the wording from מנהג ארץ ישראל. However, the wording of the ברכה of רצה in מנהג ארץ ישראל does not appear

1. One editor of an edition of the מחזור ויטרי points out that only one handwritten manuscript of the מחזור ויטרי includes the lines that begin ותערב לפניך as part of the ברכה of רצה within the weekday עשרה. The version of the ברכה presented herein was taken from the Bar Ilan Digital Library. The sources that will be cited below seem to support the version of the ברכה found in the Bar Ilan Digital Library.

להבין את התפלה

to match the wording of the **מחזור ויטרי**. Professor Uri Ehrlich in two articles published in the journal: **קבץ על יד** (Volume 18, page 21 and Volume 19, pages 18-22), presents the wording of the **ברכה** in **מנהג ארץ ישראל** as being the following:

רצה י-י א-להינו ושכון בציון מהרה יעבדוך עבדיך ובירושלים נשתחוה לך. בא"י שאותך ביראה נעבוד.

Other than sharing the **ברכה** of **רצה** in **מנהג ארץ ישראל**, the **ברכה** of **רצה** found in the **מחזור ויטרי** does not match the wording of the **ברכה** of **רצה** found in the **מחזור ויטרי**. Before we dismiss **מנהג ארץ ישראל** as the possible source for the **ברכה** of **רצה** found in the **מחזור ויטרי**, we need to examine a fragment from the Cairo Geniza that Professor Mordechai Margulies includes on page 'קמד' of his book: **הלכות ארץ ישראל מן הגניזה**:

שמונה עשרה מעין ברכה אחת

ברוך אתה י-י, א-להינו וא-להי אבותינו, א-להי אברהם, א-להי יצחק, וא-להי יעקב, הא-ל הגדול הגבור והנורא, א-ל עליון, קונה שמים וארץ מגן עזרינו ומחיה מתים נקדש בצדקה חוננינו דיעה ורצה תשובתינו סלח לעונינו ומחול לחטאתינו. ותגאלינו מיד עדינה ותרפא חלאינו ותברך שנותינו ותקבץ נדוחינו ותשפטינו בחסד וברחמים ותכניע קמינו כי אתה מובטח כל קצוי ארץ ומנוס לצדיקים ותבנה את ירושלים עירך בקרוב ושם נעבדך ושם תשמע תפילתנו אנא רחם רחם עלינו ברחמיך הרבים מהרה השב שכינתך לציון וסדרי עבודתך לירושלים עירך ואתה בחרת בנו ותדע כי אתה טוב ומטיב לכל ותפרוש עלינו סוכת שלום ברוך אתה י-י עושה השלום.

When you study this version of **שמונה עשרה מעין ברכה אחת**, an abridged version of **שמונה עשרה** (in **מנהג בבל** a similar prayer begins with the word: **הביננו** and is known by that name), you notice that most of the **ברכות** of **שמונה עשרה** are reduced to two words, i.e. **חוננינו דיעה** and **ורצה תשובתינו**; except for the **ברכה** of **רצה**. For that **ברכה**, the composer left undisturbed a significant number of words that appear as part of the **ברכה** within the **מחזור ויטרי**:

אנא רחם רחם עלינו ברחמיך הרבים מהרה השב שכינתך לציון וסדרי עבודתך לירושלים עירך.

Why? The following may provide an explanation:

מדרש תהלים (בובר) מזמור יז-תני ר' שמעון בן יוחי משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי, כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש, והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותם, אנו שחרב בימינו,

להבין את התפלה

מחזור ויטרי provides that the ברכה is changed for both the silent שמונה עשרה and for its repetition, he can present the same answer that is given for why we change the חתימת הברכה of ראש השנה and יום כיפור; i.e. we want to return to the original forms of the ברכה on ראש השנה and יום כיפור.

It is not clear when the practice began to recite ותערב and the חתימת הברכה of שאותך only during the prayer leader's repetition of שמונה עשרה. The רוקח provides the following:

פירושי סידור התפילה לרוקח [סא] רצה עמוד שמט – [סא] רצה-בי"ט אומרים שאותך לבדך ביראה נעבוד.

Translation: On Yom Tov, we conclude the Bracha of Ritzei with the following words: Sh'Oscba Levadcha B'Yira Na'Avod.

From the statement of the רוקח, it appears that the חתימת ברכה of רצה was changed in the silent שמונה עשרה as well as in its repetition. The same can be said for the following source:

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות תפילת יום טוב – [ה] נוהגין לומר ביום טוב ותערב דוקא למוסף ולא ליוצר, וכן בתשב"ץ. בכל רגלים בפני מהרי"ל סג"ל הולכים הכהנים לדוכן ליוצר כמו במוסף, ולא ידעתי מאין המנהג ששוב ראיתי באלו ארצות כלל אינן עולין רק במוסף.

Translation: It is our custom on Yom Tov to include in the Bracha of Ritzei the following words: V'Sa'Arav, etc., specifically in Tefilas Mussaf and not in Tefilas Shacharis; that is how it is presented in the Tashbetz. The Maharil followed the practice of having the Kohanim recite Birkas Kohanim on Yom Tov during both Tefilas Mussaf and Terfilas Shacharis. I do not know the basis for the Maharil's practice. In this locale, the Kohanim recite Birkas Kohanim on Yom Tov only during Tefilas Mussaf.

The following source is one of the earliest to tie the recital of the paragraph of ותערב to שמונה עשרה and to limit the recital of the paragraph to the repetition of ברכת כהנים:

ספר המנהגים (טירנא) חג הפסח – מוסף [מתפללין] בלחש ומפני הטאינו וכו' . . . קודם רצה עולין הכהנים לדוכן. וש"צ אומר ברצה ותערב לפניך וכו' ושם נעבדך וכו' עד להודות.

Translation: In the silent Shemona Esrei of Mussaf on Yom Tov, we recite: Oo'Mipnei Chat'Ainu . . . before the prayer leader opens the Bracha of Ritzei, the Kohanim approach the front of the synagogue. During the repetition of Shemona Esrei, the prayer leader includes in the Bracha of Ritzei the words that begin: V'Sa'Arav Li'Fanecha, etc. V'Shom Na'Avadcha etc. until L'Hodos.

Perhaps the following note found in many Ashkenazic סידורים beginning with the 1700's can provide an answer to the most difficult of our questions: why is the ברכה of רצה changed only during the repetition of שמונה עשרה?

ובמקום שאין כהנים אין אומר החזן ותערב וכו'

Translation: In a synagogue in which no Kohanim are present, the prayer leader does not recite V'Se'Erav, etc.

In most modern day synagogues, it is expected that at least one כהן will be present during תפלת מוסף on יום טוב who will recite ברכת כהנים on behalf of the congregation. That has not always been so and is not always so even in modern day synagogues particularly in those that have suffered a drop in membership². The concern in having the congregation change the ברכה in the silent שמונה עשרה may be that if no כהן is present, the congregation should not have recited the paragraph of עתירתנו ותערב לפניך and changed the התימת הברכה to ביראה נעבוד. The prayer leader, on the other hand, when he reaches the ברכה of רצה has the opportunity to observe whether a כהן steps forward before deciding which form of the ברכה he will recite. When the prayer leader is the one to change the התימת הברכה only after seeing a כהן step forward to recite ברכת כהנים, the congregation is guaranteed that they have not changed the ברכה for no reason, avoiding a לבטלה ברכה.

It is tempting to suggest that there is a link between ברכת כהנים and the words: שאותך לבדך ביראה נעבוד. However, in present day Israel, where in many places ברכת כהנים is recited every day or at least on שבת even among Ashkenazim, we do not find that they change the התימת הברכה for the ברכה of רצה from המחזיר שכינתו לציון to שאותך לבדך ביראה.

2. I can attest to the fact that I was paid \$75.00 in 1973 to be present at the Old Vilna Synagogue in downtown Boston on ראש יום כיפור in order to recite ברכת כהנים on behalf of the congregation.